

Magnus Ranstorp: Aldrig mer 22 juli

Talare

Magnus Ranstorp
Statsvetare

Datum

3 oktober 2011

Plats

Oslo Militære Samfund

Ärade ledamöter inom Oslo Militära Samfund, damer och herrar. Jag är mycket hedrad av att få komma hit till Oslo och öppna er serie av höst föredrag. En av de största tragedier som drabbat Norden slog skoningslöst till i hjärtat av det demokratiska samhället i Norge. En bestående chock, sorg, känslan av överklighet, vrede och de ofattbara våldsproportionerna sköljde över oss i vågor i takt med upptäckten av vad som tragiskt hade skett.

Jag minns själv de initiala samtalen från journalister på plats. De beskrev fruktansvärda upplevelser och omfattningen vad som hänt. De beskrev urholkade regeringsbyggnaderna som liknade terrorådet som utfördes i Kenya av al-Qaeda år 1998 eller i Oklahoma City av Timothy McVeigh år 1995.

När polisen reviderade siffrorna från Utöya kl.04.00 på natten på antal dödsfall – från ett dussin till minst över 80 ihjälskjutna ungdomar – chockerades jag och minns bara några timmar senare de bestörta, sammanbitna och sorgsna ansiktsuttrycken på socialdemokraternas Urban Ahlin och Mona Sahlin medans vi tillsammans väntade i TV4:s tv-studio i Stockholm redo att dela med oss av vår medkänsla till det norska folket. Och Mona Sahlin, som lärde känna Jens Stoltenberg på Utöya i sin ungdom, har summerat just vikten av tillhörighet och gemenskap som manifesterats under de mest intensiva dygnet i anslutning till tragedin i Norge.

Sahlin uttryckte utmaningen väl när hon sa:

”När hatet slår till så avgör landets politiska ledning om hatet också skall vinna. När sorgen griper tag avgörs om orden som uttalas enar ett folk eller om ilskan skall splittra istället. Jens har gjort allt rätt! Han har varit förnuftets röst i en överklig verklighet. Han har varit statsmannen i krisbekämpningen. Han har varit den socialdemokratiske ledaren för sina förtvivlade AUF:are. Han har varit den lugne demokraten för alla norrmän.”

Över hela världen finns ett bestående intryck av hur imponerande värdigt och sammanhållet det norska folket klarade denna enorma tragedi och utmaning. Sir David Omand, Tony Blair:s säkerhets- och underrättelsekoordinator som var arkitekt för den s.k. brittiska CONTEST strategin, hade nog gett er ett högre betyg än hur britterna hanterade London-dådet 2005. Och det är sannerligen inget dåligt betyg! Kontraterror strategi handlar till syvende sist om att bygga och bevara samhällets motståndskraft och motverka polarisering inom samhället så det kan gå vidare med kraft, styrka och målmedvetenhet tillsammans och att inte samhället slits i stycken. En av de största utmaningarna Norge står inför är hur man bevarar denna sammanhållning på längre sikt.

En särskild stor eloge bör även riktas till alla de dedikerade regeringstjänstemän och kvinnor som fortsatt arbetar under mycket svåra förhållanden – när man fortsatt behöver 2000 kontor, när hälften av regeringskontoren är borta eller behöver omfattande reovering så har jag mött myndighetsrepresentanter fyllda med målmedvetenhet att saker och ting ska lösas trots att förutsättningarna är svåra. Det är sannerligen ”the sprit of Norway.”

Och slutligen offren – de anhöriga, vänner och andra som förlorade sina kära i tragedin. Ofta glömmet vi att just offren av terrorism kan vara ett av de starkaste motmedlen mot det slutna och hatiska samhälle som terrorister vill uppnå som en symbol för öppenhet och kärlek.

”Aldrig mer 22 juli” är titeln på mitt föredrag. Det är en ambitionsnivå som är svår att garantera men bör vara en samhällelig ledstjärna i arbetet att få norska medborgare och samhället att gå vidare.

Det går aldrig som samhälle att garantera att terrorism aldrig sker. Säkerhetstjänster arbetar tillsammans i lagarbete för att identifiera hot och risker mot demokratin och samhällets kritiska funktioner. I grund och botten handlar det om att foga samman olika myndigheters förebyggande arbete och krishanteringsförmåga i svåra situationer och kriser i en större helhet och förmåga. Att förändra förutsättningar för att skapa inte bara en bättre lägesbildsförmåga utan en strategisk helhetssyn på hur man genom effektivare system bemöter krisen i stormens öga och på längre sikt när stormen bedarrat.

Wolfgang Petersens film *The Perfect Storm*, som handlar om en fiskebåt mitt

ute i Nordatlanten i århundradets storm, illustrerar dilemmat att förutspå huruvida terroristen Breivik skapades av en sällsynt samverkan av extrema förhållanden eller om han representerar en framtida våg av högerextremistisk terrorism. Juryn är fortfarande ute om fler Breivik-typer finns – även om faran kring copycats finns kvar – trots att säkerhetstjänster utan framgång hittat något som tyder på att fler medkonspiratörer finns som han påstod i manifestet eller när han påstod att tre vilande celler inom Norge väntade på att slå till – något Breivik hävdade när han arresterades. I svenska tidskriften Axess utvecklade jag en argumentation som underströk just terroristens psykologi som minst lika viktig som den hatfyllda idévärld han förespråkade.

Hans försvarsadvokat beskrev honom dagarna efter häktningen som en person med ”väldigt, väldigt” annorlunda verklighetsuppfattning än oss andra. Men Breivik är också en illusionist som väver samman fantasi och verklighet.

Till exempel kördes Breivik till Oslos universitetssjukhus dagen före hans häktningsförhandling vid Oslo tingsrätt för att röntgas, eftersom han i förhör har hävdats att han har svält en utlösarmekanism till en fjärrstyrd bomb. Inget hittades. Inte heller har man funnit några andra bevis som styrker andra medhjälpare i konspirationen. Min fokus idag är inte på huruvida det finns fler gärningsmän av samma snitt men hur man som samhälle bör rusta sig för att försvåra chanserna att 22 juli sker igen eller hur man långsiktigt skapar en effektiv beredskap. Efter terrordådet 22 juli är det viktigt att se på helheten i beredskapen i Norge. I vissa aspekter går det inte att vänta på 22 juli-kommissionens rapport med att handla.

Låt mig börja med att måla upp med penseldrag kontexten till terrorhot i Norden under senare tid. Anledningen till att jag vill göra det är att både PST och SÄPO angett islamistiskt motiverad terrorism som utgör det största hotet mot Norge och Sverige. En annan anledning är att det är mer klarsynt att tänka kring operationella zoner istället för nationella gränser. En tredje anledning är de lärdomar som vi fått från dessa incidenter.

Låt mig börja med Bryggargatan och 11 december dådet. Tvärt i mot vad som rapporterats i media kring händelsen att den var ”amatörmässig” och att han agerade ensam så var attacken väl planerad, tekniskt mycket sofistikerad och vi var en hårsman från att ha undvikit en katastrof med många oskyldiga offer. Tekniskt sett var bombkonstruktionen mycket sofistikerad med flera inbyggda,

integrerade detonationsmekanismer. Taimour hade 9 rörbomber, tryckkokare som han höll i handen, en rygsäck full av flaskbomber och spik och en s.k. dead-mans switch. Hans bil som brann var ett sätt att locka till sig räddningspersonal och allmänheten innan han skulle detonera bilen – det blev kortslutning på grund av branden.

Taimour var inte en av de 200 som SÄPO hade kartlagt i sin presentation tre dagar senare utan utanför underrättelsetjänsternas radarskärmar, boende i Luton, England, och med frekventa resor till Irak sedan 2007 för att lära sig konsten att sätta samman sprängladdningar. Han hade vid tre tillfällen ”tappat” sina pass vilket borde varit en varningsignal i sig. Man skulle kunna tro att SÄPO hade maximal otur att allt skedde på denna mycket korta tid. Efter utvärderingar så har man identifierat interna brister i koordineringen mellan myndigheter – om exempelvis Taimour lyckats döda många. SÄPO hade under två månader lyckats driva en intensiv spaningsoperation mot fyra svenskar i Stockholm tillsammans med sina danska kollegor – Politiets Efterretningstjänste (PET). Vem var då dessa fyra män? Den kanske mest kända var Munir Awad – tidigare svärson till Helena Benouda (ordförande i Sveriges Muslimska Råd) som ertappats i Somalien med al-Shabaab; med Mehdi Ghezali – vår enda Guantanamo svensk och sex andra tyskar (två med koppling till Islamic Jihad Union i Pakistan – på väg till Waziristan.) Denna resande trupp hade \$10,000 dollar med sig. Tre av de fyra svenskarna som var på väg till Köpenhamn hade rest till Pakistan – en av dem Dhrari hade lyckats undgå upptäckt och är den person som är intressantast bland de arresterade medlemmarna eftersom han varit i Pakistan en längre tid innan han returnerade via Belgien, Köpenhamn och Stockholm. De fyra ertappades med ett automatvapen med silencer, en pistol och 97 ammunition och 200 plastikstripps. Planen var att storma Jyllandsposten och ta gisslan. Man har avlyssningsband där man talade om ”halshuggning” av gisslan. Det intressanta med detta fall är att kronprins Fredrik skulle närvara i lobbyn denna dag för att dela ut Politikens årliga sportspris och då säkerheten skulle vara på ett minimum. Vad som är intressant med svenskarna och Jyllandsposten är faktumet att modus operandi är exakt samma som David Coleman Headley planerade tillsammans med Ilyas Kashmiri. Headley var en av de operativa ledarna bakom Mumbai-attacken där han reste till Mumbai vid flertal tillfällen och lokaliserade med GPS de olika platserna som skulle attackeras av terrorister. Efter terrorattacken i Mumbai ville Lashkar al-Taibya ligga lågt. Det ledde till att Headley kom i kontakt med Ilyas Kashmiri, en högt uppstående

terrorledare i Pakistan som tillhörde en grupp vid namn HuJI. För att göra en lång och komplicerad historia kort så övertygades Kashmiri att hjälpa Headley i en symbolisk operation mot Jyllandsposten. Headley reste till Danmark; var inne i Jyllandsposten under falskt flagg och började göra omfattande rekonisering inför planerna att storma Jyllandsposten i en Mumbai-liknande operation. Ilyas Kashmiri gav Headley två kontakter i Europa för att genomföra sina terrorplaner. Två män i Derby och en person i Stockholm. En viss Farid – en marockan i 50-års åldern som driver en läderbutik i Stockholm. Farid nekade eftersom han ansåg sig stå under bevakning av SÄPO. Farid var en ledande figur i Brandbergen moskeen. Vad som var intressant var att Farid var registrerad på samma adress som Mohammed Moumou, al-Qaeda:s ledare i norra Irak som var ansvarig för ett stort antal offer. De var båda visserligen marockaner men förenade två olika konfliktzoner – Irak med Pakistan. Det intressanta med denna sammankoppling är också hur täta de sociala nätverken är. Enligt SÄPO:s mycket utförliga kartläggning och redogörelse för våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige kunde man socialt koppla samman 80% av de 200 extremisterna med varandra. Bara för att illustrera detta så bodde Munir Awad med de två åtalade somaliska individerna som åtalades och senare friades av hovrätten nyligen. På många sätt har Danmark varit lite av en åskavledare för både Sverige och Norge när det gäller fokus för terrorverksamhet. Danmark har haft sex terrorrättegångar på fyra år och minst sju försök mot Jyllandsposten på bara det senaste två åren. Med andra ord det blinkar rött i Danmark. Anledningen att jag nämner denna kontext är att det är att de små marginaler som avgör. Samhällsdebatten hade varit en hel annan om de hade lyckats genomföra dåden. Marginalerna i dessa två fall slog annorlunda än i Norge.

Det finns också lärdomar av krishantering i båda dessa fall. SÄPO som genomgick en stor organisatorisk omstrukturering när självmordsbombaren slog till kämpade resursmässigt att hantera den tekniska utredningen samtidigt som det stod klart att man undervärderat kriskommunikation och den globala uppmärksamhet som incidenten drog till sig. Som bekant fick SÄPO genomgå mycket kritik när man upptäckte att Taimour Abdulwahabs e-mail upptäcktes först efter 4 ½ timmar. Kriskommunikation var heller inte helt optimal. Och deras offentliga rapport om våldsbejakande islamistisk extremism överskuggades av att han inte fanns bland de 200 som var av intresse.

Utan att föregripa 22 juli kommissionen så gjorde de norska myndigheterna

totalt sett en mycket respektabel insats under terroraktionen under rådande förutsättningar. Det finns säkert synpunkter på beredskap som sattes in 22 juli: om det fanns tillräcklig beredskap, om den var tillräckligt koordinerad och tillräckligt snabb. Vi ska komma ihåg att det är lätt att vara kritisk i efterhand med facit på hand efter en så komplex, svårartad krissituation som 22 juli.

Mobilnätet blev överbelastat. Det var svårt att skapa sig en gemensam lägesbild över de olika händelserna som utspelade sig och hur insatsen skulle dimensioneras. Omdirigeringen av polisens nationella insatsstyrka – Delta – som gav sig av billedes till situationen på Utöya är ett fall. Problemet med beredskapen kring polishelikoptern – vars personal hade ferie och rekvireringen av en Sea King räddningshelikopter anlände kl.16:45 men användes inte och ytterligare två helikoptrar vid kl.19-tiden – långt efter Breivik var gripen. Evakuering av regeringsbyggnaderna skedde utan säkring av området. Varför man inte intervjuade Breivik efter Global Shield operationaliserades och fick en gemensam myndighetsöverskridande bild över fallet Breivik? Varför man inte reviderade kontrollmekanismer över konstgödsel när man vet att bomber konstrueras av just det materialet. Det verkar uppenbart så här i efterhand. En rad frågetecken som kommer redas ut av 22 juli kommissionen så småningom.

Det finns också ett oändligt antal av hjältar denna dag. En av dem är dotter till en av polisdirektoratets utsända hos polisen i Nordre Buskerud som förmedlade en lägesbild rätt in i polisens stabsrum. Man sparade förmodligen mycket värdefull tid för Delta som omedelbart omdirigerades. Utvika hjältarna och insatser från fritisbåtarna som räddade flyende ungdomar som kämpade för sitt liv. Frivillig insatsen hos allmänheten som bara fanns där med hjälteinsatser och medmänsklighet. Som Michael Crona vid Malmö högskola så elegant uttryckte det:

”Genom att tillsammans ta ansvar för samhället och för medmänniskor kan enskilda individers små handlingar skapa storverk. För att bevara det öppna samhället är det just i människans mörkaste timme som det allra vackraste ska komma fram. Tragiken i Norge har visat upp båda dessa ansikten.”

Beredskapsmyndigheterna gjorde i stort sett en respektabel insats under rådande förhållanden. Men faktum är att i en globaliserad värld med globaliserade hot mot samhället kräver effektivare ledningsansvar och insats vid nationella kriser. Det kräver stor omtanke på hur hela nationella systemet är uppbyggt och

dimensionerat för att hantera nationell krisberedskap. En av huvudutmaningarna är på det känslomässiga planet – en ryggmärgsreflex för många norrmän och svenskar är säkert att det inte kan hända här och inte igen. Att man är en nationell och regional särart där vi i Norden lever i en skyddad vik i en stormig värld. Där den mörka undersidan av globalisering inte tränger igenom som på andra stormigare hörn i världen.

Ett återkommande säkerhetstema i globaliserings tidstecken är just den kontextuella komplexiteten som karakteriserar de nya säkerhetsfrågorna där i ett komplext system allt är beroende av varandra och kan få efterföljande kaskadeffekter som är svåra att förutsäga som tsunamin och japanska kärnkraftshaveriet eller cyberattacken mot Estland. Enligt Chris Donnelly, tidigare rådgivare till fyra NATO generalsekreterare så är västerländska samhällen i krig och genomlider revolution trots att vi har och opererar med en fredsmentalitet. Vad som kännetecknar detta krig och denna revolution är förändringshastigheten både i termer av teknologins snabba utveckling och effekterna inom samhället. En stor utmaning är hur vi anpassar oss till en globaliserad värld bättre och effektivare när vår egen förändringsbenägenhet är oftast så liten.

Vi vet ju vad som oftast händer. Samhällets företrädare har en tendens att ”planera för den senaste krisen snarare än den kommande.”

Eftersom sannolikheten är så liten att det händer oss igen så tenderar vi fortsätta i samma spår som förut. Fina ord om förändring tenderar rinna ut i sanden när det verkligen kommer till kritan. I tillägg finns det naturligtvis en rad konkurrerande sektorer och särintressen bland myndigheter. Att ändra på dessa skulle medföra ändringar i tunglodade makstrukturer vilket inte är helt enkelt.

Låt mig exemplifiera med svenska förhållanden och vårt ”Axel Oxenstierna” system med inget ministerstyre och starka oberoende myndigheter. Ansvaret för genomförandet av den svenska terrorism handlingsplanen är generellt uppdelat på fyra olika utgiftsområden i regeringens budget, samtidigt som det inte finns någon särskild samordning av detta. Det blir uppenbart att Sverige måste ha en nationell terrorismkoordinator inom Regeringskansliet. Behovet av detta är särskilt angeläget då vi till skillnad från flertalet andra liknande länder saknar ett sammanhållande inrikesdepartement, där alla spridda delar kunde samlas inom ett och samma utgiftsområde. Det är därför Sverige behöver tänka om i en mer

sammanhållen inriktning. Den snäva judiciella synen om att terrorismen i stort är ett polisiärt brottsbekämpande problem är alltför ofta och tyvärr den rådande ordningen.

Krishantering i Sverige har genomgått många förändringar även den eftersom den påvisat stora brister. Det är påfallande särskilt under inledande akutfasen vid kriser. Statsrådsberedningens krisenhet saknar liksom Myndigheten för Samhällets Beredskap (MSB) befogenhet att leda räddningsinsatser vid nationella kriser. Det är också ett faktum att vi i Sverige har decentraliserad styrning av samhället och krisberedskapen. Här gäller ansvarsprincipen där varje länsstyrelse ansvarar strategiskt och operativt för sitt geografiska område där man i samråd med kommuner leder självkrisberedskapen. Liksom systemet i Norge finns det nästan 300 självstyrande kommuner som ansvarar för sin egen räddningstjänst. En mycket stor del av Sveriges skyddsnet är i privat regi. Detta splittrade ansvar försvårar effektiviteten att leda räddningsinsatserna vid en större nationell kris.

Koordineringsproblematiken måste vara likartad i Norge som i Sverige. Så vitt jag förstår är den norska offentliga förvaltningen inte bara förmöget men också procentuellt störst i OECD och är utpräglad ett lokalt ”bottom up” styre med 435 kommuner, 18 fylkeskommuner, 27 polisdistrikt. Detta skapar en komplex koordineringsproblematik och ett trögt byråkratimaskineri som en norsk ledare berättade för mig nyligen. Det tar inte bara minimum sex år för en riksväg innan själva arbetet påbörjas på grund av lokala beslutsfattningsordningen.

Grubbegata var fortsatt inte stängt för offentlig biltransport trots att det gått tio år sedan 11 september och 7 år sedan Försvarsbygg levererade en hot- och riskbedömning av regeringskvarteret med mycket dystra konklusioner. Det kan också finnas något klokt i den kritik som riktats av NUPI-forskare Ståle Ulriksen och Arne Johannessen i Politiets fellesforbund som menar att för många kommandocentraler och stabsrom inom polisen är ”tidstjuvar och det delas för lite information vid skarpa lägen – istället bör alla dessa funktioner samlas i en gemensam kommandocentral som snabbt kan se bilden med direktlinje till statsministern.

En annan dimension som illustrerar att systemet lever helst kvar utan anpassning till förändringar i omvärlden är budgetutvecklingen om man jämför Norge med de andra nordiska länderna när det gäller budgetutveckling inom säkerhetstjänsterna de senaste åren. Danska PET:s budget har fyrdubblats sedan

11 september och idag är man 780 anställda med en årlig budget på 800 miljoner kronor. De har också ett bredare mandat i att stärka Danmarks motståndskraft mot terrorism och extremism. SÄPO:s budget har fördubblats de senaste tio åren och idag är man uppe i 1,000 medarbetare med en årlig budget på 1 miljard. Jämför det med PST:s antal anställda på 359 anställda under år 2009 med en årlig budget på 408 miljoner – siffrorna i jämförelse talar sitt tydliga språk. Det har inte skett en markant förändring i justitiesektorn och PST:s resurser trots att förutsättningarna hade förändrats sedan 2001. Det är klart att det kan vara svårt att jämföra olika länder och kontexter, lagstiftning som man opererar innanför men är det inte hög tid att se över om PST har tillräcklig budget, personal och effektivitet att skydda rikets säkerhet?

I en ny globaliserad värld är det också viktigt att fokusera på förhållandet mellan inre och yttre säkerhet och förhållandet mellan safety och security. Norges försvarsbudget ligger på rundatal 40 miljarder medans justitiebudgeten er betydligt mindre. Stortinget beviljade pengar till en polishelikopter och förväntar att den ska operera över hela landet – hela tiden (trots det hade besättningen ferie 22 juli). Man kan fråga sig varför hemvärnet får specialstyrkeutrustning för flera miljarder kronor när polisens insatsstyrka inte har samma goda kvalitet i sin utrustning. Framförallt gäller det insikten att se inre och yttre säkerhet i ett större sammanhang och förmå strukturerna effektivisera samordning vid kritiska lägen. Vi har samma diskussion i Sverige. En debattör summerade den svenska problematiken väl: ”Som skattebetalare är det rimligt att ifrågasätta varför Sjöfartsverket skall hålla med sjöräddningshelikoptrar, landstingen med ambulanshelikoptrar, polisen med två typer av polishelikoptrar och försvarsmakten med tre typer av militära helikoptrar.” Problematiken är väl samma i Norge.

Jag förstår att försvarsminister Faremo agerat framsynt och sett till att militär beredskap med helikopter är utstationerade 15 platser för att bistå polisen i tidskritiska ärenden. Det är ett utmärkt initiativ. Detta är kanske en adekvat strategisk lösning eller kanske behöver man fråga sig vilka ytterliga justering av biståndsinstruktionen, organisationer och budgetar bör göras för en bättre balans mellan myndigheterna i uppgiften att förebygga, förehindra och konsekvenshantera terrorism.

Dessutom är den norska polisen i princip obeväpnad. Även om vapen finns i bilarna måst en polisjurist formellt sett beordra beväpning innan en insats kan

ske. Man kan ifrågasätta sig den ordningen – framförallt när man beaktar att säkert, krypterat samband är delvis utbyggt för polisen.

Sedan 2009 har också polisen fått instruktioner om att gripa en skjutare ögonblickligen men kritik har riktats att de 11 timmarna är otillräckliga som träning i de nya metoderna. Metoden Active Shooter Protocol (Skjutning Pågående) kommer ursprungligen från Kanada och bygger på omfattande forskning av ett 90-tal skolskjutningar och andra incidenter. Principiellt bygger det på att man inte ska invänta SWAT enheten utan gå mot förövaren genast med tre beväpnade poliser så snabbt som möjligt. Forskningen från dessa 90-tal incidenter visar varför: 98% av skjutarna agerade ensamma; 75% hade fler vapen och hundratals av ammunition; deras träffsäkerhet var mindre än 50%; de tar oftast inte gisslan eller förhandlar; de flesta begår självmord och de viker sig ofta när de konfronteras av väpnat motstånd. Att ta kommandot och initiativ är avgörande.

Polisträning i taktik ”skjutning pågående” är högprioriterat eftersom det är Breivik scenarier eller Mumbai-liknande incidenter som kommer att prägla säkerhetshoten framöver. Exempelvis så har NYPD och andra polisdistrikt beordrat detta över hela USA eftersom det finns omfattande indikationer på att nästa stora attack sker på detta sätt. Det går inte att invänta insatsstyrkan i de flesta fall.

Det krävs bättre samverkan över de nordiska gränserna så beredskapen kan utvärderas i syfte att lära, förbättra och stärka beredskapen mot terrorn ytterligare. Det handlar om att mötas, byta erfarenheter, genomföra gemensamma krisledningsövningar, gemensamma gränsöverskridande forskningsprojekt och en gedigen, kontinuerlig dialog som samordnar den senaste säkerhetsutvecklingen inom olika sektorer. Jag är helt övertygad om att omvärlden har mycket att lära från 22 juli incidenten och 22 juli kommissionens rapport – tillika är det också viktigt att tänka utanför nationella gränser och förstärka befintlig beredskap och rutiner. Exempelvis pågår forskning till hur man mest effektivt använder sociala medier i kriskommunikationen mellan myndigheter och till allmänheten. Ju större utbyte vi har desto mer står vi rustade inför framtiden på det oväntade. Krisberedskapsförmågan är också sektorsöverskridande – man förstärker mot ett spektrum av alvarliga kriser i samhället inte bara terrorism. Det får bredare effekter att öva med en engagerad politisk ledning som får ställas kontinuerligt inför olika nationella krisscenarior.

Bara så kan man säkerställa, förbättra förmågor och identifiera eventuella brister.

Frekvensen av s.k. svarta svanar som mer och mer verkar anlända i flock och de olika kaskader som brukar drabba ett samhälle vid en kris förutsätter bättre ”horizon scanning” kapacitet hos våra försvarsmyndigheter, underrättelse- och säkerhetstjänster och beredskapsmyndigheter. Jag påminns ständigt om vad chefen för brittiska JTAC beskrev utmaningen med sitt arbete. ”Vårt arbete sa han kan bäst beskrivas som att dricka vatten ur en vattenpost på fullt tryck.” Det är en tsunami av information – frågan är hur bra vi är att filtrera och att förstå komplexa sammanhang.

Jag har besökt de allra flesta säkerhetstjänster i Väst och vet att det finns olika acceptabla tillvägagångssätt för oberoende granskning. Att PST ska utvärdera sin egen insats under 22 juli finner jag märklig i ett demokratiskt samhälle och inger mycket lite förtroende. Det finns sätt för en oberoende parlamentarisk insyn att fungera med respekt för säkerhetsklassad information och metoder. Från politiskt håll bör man kräva detta – annars ger man intrycket att skydda verksamheten som får fortgå i samma tidigare spår. Man ställer sig frågan när PST sluter sig vid Norges största nationella kris – vad har de att dölja blir en omedelbar och bestående fråga?

22 juli kommissionens slutrapport blir ett viktigt dokument för att se brister i systemet och vad som fungerade väl. Norska politiker har agerat framsynt och insett att man inte kan vänta på rapporten för att agera med kraftfull förstärkning inom vissa områden. EUROPOL:s 50-man starka team som skapats för att granska icke-islamistisk terrorism i Skandinavien och deras bredare tentakler i Europa är också ett välkomnat initiativ. Tillika kan jag också nämna EU kommissionens Radicalisation Awareness Network som jag arbetat med under det senaste året för att skapa bättre kapacitet i åtgärder mot alla former för extremism in EU. Detta nätverk lanserades 9 september i år.

Fokus på Internet är en kritisk viktig komponent – som skapade Breivik och gav honom livsluft för sina åsikter och för annan extremism som är aktiva där utan att bli utmanade. Det är viktigt att denna sfär inte stängs ner och censureras – Stoltenberg hade rätt att genom öppen dialog även med obekväma åsikter är enda väg framåt. Däremot är det viktigt att ge ungdomar förebilder, motpoler mot extremism, verktyg att tänka kritiskt och utvärdera olika perspektiv och

positioner och att vi stärker våra händer och gemenskap till grupper som känner sig utanför samhället.

Slutligen vill jag hedra offren för detta fruktansvärda dåd; till efterlevande familjer och vänner; till norska politiker som agerade oerhört fint, humant och klokt med omtanke för norska samhället och den öppenhet och medmänsklighet som är värd att bevara. Norge är ett oerhört fint land och stärkt som nation av reaktionerna efter 22 juli. Jag är övertygad och hoppas vi aldrig får uppleva denna tragedi igen – men vi kommer aldrig att glömma.

Tack för att jag fick komma hit och dela med mig några av mina tankar!

Taggar

2010-tal, 2011, Man

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/magnus-ranstorp-aldri-mer-22-juli>